

Regeringens skrivelse

1987/88:30

med bedömning av den ekonomiska
utvecklingen 1987, 1988 och 1989

Skr.
1987/88:30

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokollet den 8 oktober 1987 samt överlämnar en i utdraget angiven promemoria med bedömning av den ekonomiska utvecklingen 1987, 1988 och 1989.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Kjell-Olof Feldt

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 8 oktober 1987

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Peterson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsrådet Feldt

Skrivelse till riksdagen med bedömning av den ekonomiska utvecklingen 1987, 1988 och 1989

De statliga myndigheterna har till regeringen överlämnat sina anslagsframställningar för budgetåret 1988/89 och konjunkturinstitutet offentliggör i dagarna sin årliga höstrappport med en beskrivning av samhällsekonomin utveckling det närmaste året. Mot denna bakgrund har en promemoria utarbetats inom finansdepartementet med en bedömning av den internationella och svenska ekonomiska utvecklingen 1987, 1988 och 1989. Denna bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*.

Jag delar bedömningen av den ekonomiska utvecklingen som har kommit till uttryck i finansdepartementets promemoria.

Jag hemställer att regeringen överlämnar promemorian till riksdagen och bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag nu har anfört.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar i enlighet med hans hemställan.

Svensk ekonomi

Förord

Den promemoria, som härmed läggs fram, har utarbetats inom finansdepartementet. Den beskriver den internationella och den svenska ekonomins utveckling t.o.m. 1989. I förhållande till den promemoria, som utarbetades för ett år sedan, har prognosperspektivet förlängts från drygt ett till drygt två år. Avsikten härmed är att täcka in hela den period, som det kommande förslaget till statsbudget avser. Det huvudsakliga underlaget för beskrivningen av utvecklingen under 1987 och 1988 är konjunkturinstitutets höstrapport. Bedömningarna av utvecklingen under 1989 har gjorts inom finansdepartementet. Kalkylerna avslutades den 8 oktober. Arbetet har letts av statssekreteraren Erik Åsbrink och departementsrådet Svante Öberg.

Utvecklingen 1987

Både inhemsk efterfrågan och export har utvecklats starkt under senare år. Denna utveckling väntas fortsätta i år, se tabell 1. Den privata konsumtionen beräknas öka med ca 4% 1987, vilket är en procentenhet mer än vad som förväntades i den i april i år redovisade reviderade nationalbudgeten för 1987 (RNB87). Även investeringarna förutses öka starkt, särskilt inom industrin. Den offentliga konsumtionen uppvisar däremot en mer dämpad utveckling.

Den starka efterfrågeutvecklingen åtföljs av en pris- och kostnadsutveckling som är ett par procentenheter snabbare än i omvärlden. Timlönerna beräknas i år öka med drygt 6% och konsumentpriserna förutses stiga med ca 4% mellan årsgenomsnitten 1986 och 1987. Lönesumman beräknas nu öka närmare 2 procentenheter snabbare än enligt prognoserna i RNB87. Det har bidragit till en betydande ökning av statens skatteintäkter i år och är likaså en faktor bakom upprevideringen av konsumtionsprognosen.

Kapacitetsutnyttjandet är högt i industrin. Andelen företag i industrin som anger fullt kapacitetsutnyttjande steg i konjunkturinstitutets septemberbarometer till 57%. Särskilt högt är kapacitetsutnyttjandet i skogsindustrin och bilindustrin. Den förbättrade industrikonjunkturen tar sig också uttryck i att andelen företag som uppger brist på yrkesarbetare steg, att leveranstiderna förlängdes och att fler företag uppger brist på produktionsfaktorer som främsta hinder för en ökning av produktionen.

Tabell 1 Försörjningsbalans

	Miljarder kr. löpande priser	Procentuell volymförändring					
				Alt. 1		Alt. 2	
	1986	1986	1987	1988	1989	1988	1989
BNP	934,2	1,2	2,8	2,3	2,7	2,0	1,0
Import	271,5	3,6	4,7	5,5	4,0	6,0	3,3
Tillgång	1205,7	1,7	3,2	3,1	3,0	3,0	1,6
Privat konsumtion	477,8	4,1	4,0	2,5	2,5	3,0	2,0
Offentlig konsumtion	258,4	1,7	0,9	1,3	1,3	1,1	0,9
Stat	70,4	1,7	-0,7	0,3	0,3	-0,2	-0,7
Kommuner	188,0	1,7	1,5	1,7	1,7	1,5	1,5
Bruttoinvesteringar	171,3	-0,6	4,2	3,0	4,7	3,0	0,3
Lagerinvesteringar ¹	-10,3	-0,9	0	0,9	0	0,9	0,2
Export	308,5	2,6	3,5	2,7	4,2	1,7	1,7
Användning	1205,7	1,7	3,2	3,1	3,0	3,0	1,6
Inhemsk efterfrågan	897,2	1,4	3,2	3,2	2,6	3,4	1,6
Nettoexport ¹	37,0	-0,2	-0,3	-0,9	0,1	-1,4	-0,5

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Kapacitetsutnyttjandet i industrin är emellertid inte så högt att en generell överhettning kan anses råda. Ingen av de variabler som indikerar överhettning är uppe på de nivåer som förekommit i tidigare högkonjunkturer fram till mitten av 1970-talet. Den relativt långsamma ökningen av industriproduktionen de senaste åren och den kraftiga höjningen av investeringsnivån inom industrin är andra faktorer som talar för att kapacitetsbrist inte ännu gäller för industrin som helhet.

I byggsektorn är däremot kapacitetsutnyttjandet mycket högt. Arbetslösheten bland byggnadsarbetare har minskat i nästan hela landet och löneutvecklingen är stark. I storstadsområdena finns klara tendenser till överhettning. De åtgärder som vidtogs i slutet av förra året för att dämpa överhettningen i storstadsområdena och bereda utrymme för ökat bostadsbyggande har varit framgångsrika i så motto att de har medfört att betydande investeringar i främst Stockholmsområdet har skjutits på framtiden, ombyggnadsverksamheten minskat och bostadsbyggandet ökat.

Utvecklingen på arbetsmarknaden har varit god det senaste året. Antalet sysselsatta beräknas i år öka med 29000 personer och arbetslösheten reduceras till 2,0 %, vilket är i enlighet med prognoserna i RNB87. Arbetslösheten har det senaste året minskat i stort sett i hela landet. Det är nu inte bara Stockholmsområdet som uppvisar förhållandevis låga arbetslöshetsstatistiska utan även andra delar av södra Sverige. Förbättringen avser i stort sett alla delar av ekonomin. Bristen på arbetskraft i industrin har exempelvis ökat markant under det senaste året. Även antalet lediga platser vid arbetsförmedlingarna har ökat markant, särskilt i den privata tjänstesektorn och i byggnadsverksamheten, men även i den offentliga sektorn. Den svenska ekonomin har nu nått en situation med mycket högt utnyttjande av arbetskraften i stora delar av landet.

Bytesbalansen försvagas påtagligt i år trots en betydande neddragning av oljelagren. Liksom i RNB87 förutses dock ett mindre överskott i bytesbalansen 1987. Bakom försvagningen av bytesbalansen ligger främst den starka utvecklingen av inhemsk efterfrågan, vilken beräknas medföra både en kraftig ökning av importen av bearbetade varor och en försämring av turistnettot. Någon påtaglig försämring av de svenska företagens konkurrenskraft förefaller inte ha inträffat eftersom marknadsandelarna på exportmarknaden väntas bli oförändrade i år och andelsförlusterna på hemmamarknaden förutses bli begränsade.

Statens budgetsaldo och den offentliga sektorns finansiella sparande förbättras mycket kraftigt i år och mer än vad som förutsågs i RNB87. Budgetunderskottet beräknas bli 8 miljarder kr. kalenderåret 1987 mot tidigare beräknade 32 miljarder kr. Skillnaden beror främst på att företagens inbetalningar av direkt skatt (särskilt fyllnadsbetalningarna i våras avseende skatt för 1986) har blivit väsentligt större än tidigare beräknat och att lönesumman och den privata konsumtionen har ökat mer än tidigare förutsatt. Den offentliga sektorn beräknas i år uppnå ett överskott i det finansiella sparandet på ca 40 miljarder kr., vilket som andel av BNP är i nivå med det offentliga sparandet i början av 1970-talet.

Sedan våren 1987 har det internationella ränteläget tenderat att stiga. De svenska räntorna har däremot legat i stort sett oförändrade på en något

högre nivå, vilket har medfört att marginalen gentemot eurodollarräntan har minskat till ca 1 procentenhet i början av oktober. In- och utflödet av valuta har i stort sett balanserat de senaste månaderna. Kreditexpansionen har fortsatt under första halvåret 1987 och särskilt kraftigt tycks utlåningen till hushåll ha ökat.

De närmaste två åren

Till grund för prognoserna rörande den svenska ekonomin görs bedömningen att BNP-tillväxten i OECD-området liksom i år uppgår till ca 2 1/2 % per år 1988 och 1989. En förskjutning av den ekonomiska politiken i mindre restriktiv riktning i främst Japan och Förbundsrepubliken Tyskland samt fortsatta ansträngningar att reducera underskottet i den federala budgeten i Förenta staterna talar för en sådan utveckling. Det kan emellertid inte uteslutas att svårigheterna att rätta till de stora betalningsobalanserna mellan de dominerande industriländerna leder till ett mer ogynnsamt konjunkturförlopp där dollarn fortsätter att falla, den amerikanska inflationen och räntenivån stiger och recessionstendenser gör sig gällande i världsekonomin.

Inom ramen för en i stort sett oförändrad tillväxt i OECD-området som helhet förväntas en betydligt svagare utveckling i de nordiska grannländerna, särskilt i Danmark men även i Norge.

Vidare förutses en tendens till något högre inflation i OECD-länderna de närmaste åren och en fortsatt hög arbetslöshet. Till grund för prognoserna ligger ett beräkningstekniskt antagande om oförändrade valutakurser. Vidare förutsätts i stort sett oförändrat oljepris och oförändrad internationell räntenivå. Osäkerheten i dessa förutsättningar måste understrykas.

När det gäller den svenska ekonomins utveckling de närmaste två åren görs prognoser enligt två alternativ. I alternativ 1 antas timlönerna stiga med 3 % per år och i alternativ 2 med 6 % per år. Lönalternativen ansluter sig i stora drag till de förutsättningar 1987 års långtidsutredning arbetade med.

Utfallen i de båda alternativen skiljer sig åt främst med avseende på konkurrenskraftens och inflationens utveckling. Alternativ 1 beräknas leda till en inflation på 2 1/2–3 % per år de närmaste två åren, medan prisökningarna beräknas bli drygt 5 % per år i alternativ 2. När det gäller utvecklingen i flera andra avseenden hinner skillnaderna inte bli särskilt stora under 1988. I alternativ 2 förutses emellertid en betydligt sämre utveckling under 1989 med en klar tendens till ökande obalanser i den svenska ekonomin.

I båda alternativen förutses en fortsatt relativt god BNP-tillväxt 1988, dock inte fullt så stark som i år, se tabell 1. Tillväxten bärs främst upp av en fortsatt ökning av inhemsk efterfrågan. Den privata konsumtionen förutses öka med 2 1/2–3 % 1988, den offentliga konsumtionen med drygt 1 % och investeringarna med ca 3 %. Därtill kommer ett lageromslag, som dock beror på att den neddragning av oljelagren som sker i år inte väntas fortsätta nästa år. Den positiva bilden av produktionsutvecklingen nästa år får även stöd av den konjunkturbarometer för industrin som konjunktur-

institutet nyligen redovisade. Den visade bl. a. en stigande orderingång från både hemma- och exportmarknaderna och förväntningar om stigande industriproduktion första halvåret 1988.

BNP-tillväxten 1989 skiljer sig åt väsentligt mellan de båda alternativen. Den högre löneökningstakten i alternativ 2 dämpar främst exportens och investeringarnas ökningstakt. Till följd av den högre inflationen i detta alternativ dämpas emellertid även den privata konsumtionen och sannolikt även de offentliga myndigheternas expansionstakt.

Den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden förväntas fortsätta 1988. Efterfrågan på arbetskraft är stigande och länsarbetsnämndernas bedömningar av utvecklingen de närmaste 18 månaderna mycket optimistiska. Detta i kombination med en förväntat relativt god tillväxt nästa år torde medföra en fortsatt låg arbetslöshet. Svårigheter att få tag i arbetskraft kan komma att utgöra en restriktion för fortsatta efterfråge- och produktionsökningar och kan medföra förstärkta tendenser till löneglidning. I alternativ 2 finns risk för en försämring av arbetsmarknaden fr. o. m. 1989.

En fortsatt försvagning av bytesbalansen förutses nästa år. Prognoserna innebär ett underskott i bytesbalansen på 4–6 miljarder kr. 1988. Bakom denna utveckling ligger dels den fortsatt relativt starka utvecklingen av den inhemska efterfrågan, dels att nettoimporten av råolja och petroleumprodukter ökar efter lageravvecklingen i år. I alternativ 1 upphör försvagningen av bytesbalansen 1989, medan den fortsätter i alternativ 2.

Den offentliga sektorns finansiella sparande beräknas ge ett överskott även 1988. Överskottet väntas emellertid minska med ca 20 miljarder kr. (alt. 1) eller ca 10 miljarder kr. (alt. 2) främst som en följd av att engångsskatten 1987 på livförsäkringsbolagens förmögenheter bortfaller. Engångsskatten beräknas ge 15,8 miljarder kr. i inkomster till staten 1987. I båda alternativen fortsätter den offentliga sektorns finansiella sparande att minska något 1989. Skattekvoten, som 1987 beräknas bli ca 55 %, förutses ligga kvar på ungefär samma nivå de närmaste två åren.

2 Internationell utveckling

Utvecklingen hittills under 1987 tyder på att tillväxten i OECD-området i dess helhet blir något högre än tidigare förväntat, eller drygt 2 1/2 %. Detta beror framför allt på utvecklingen i de utomeuropeiska ekonomierna. En viss förbättring har också kunnat skönjas i Italien, Storbritannien och en del mindre OECD-länder, men för Västeuropa som helhet väntas fortfarande en tillväxt om endast ca 2 % i år. För våra nordiska grannländer ser den samlade tillväxten ut att bli endast 1 1/2 %. De mycket stora betalningsobalanserna mellan framför allt Förenta staterna, Japan och Förbundsrepubliken Tyskland kvarstår som ett grundläggande problem i världsekonomin. Bilden är fortsatt mörk vad gäller sysselsättningen – i synnerhet för Europa – och någon minskning av andelen arbetslösa är inte i sikte.

Världshandeln väntas öka med endast drygt 3 % 1987. Denna förhållan-

devis svaga utveckling sammanhänger framför allt med en kraftig dämpning av den amerikanska importen, fortsatt anpassning i de oljeexporterande länderna och en minskning av oljeimporten i i-länderna. Draghjälpen från exporten är f. n. liten eller negativ i flertalet OECD-länder utom Förenta staterna. Även investeringsutvecklingen är genomgående mycket svag, med undantag för framför allt Storbritannien. I stället är det i flertalet länder den privata konsumtionen som bär upp efterfrågetillväxten.

Under 1988 väntas expansionen av den inhemska efterfrågan i Förenta staterna dämpas något, samtidigt som den bedöms fortsätta öka i Japan och Västeuropa. Finanspolitiken, som sammantaget under 1987 är kontraktiv i industriländerna, väntas bli i stort sett neutral 1988. En förskjutning av politiken i expansiv riktning i framför allt Japan och Storbritannien, men även i Förbundsrepubliken Tyskland, balanseras av viss åtstramning i bl. a. Italien och Canada samt ett flertal av de mindre industriländerna.

Tendenser till en något högre inflation i OECD-länderna har noterats i år. Efter att ha fallit till mycket låga nivåer, har vissa råvarupriser stigit markant. Omsorgen om prisstabiliteten kan komma att påverka den ekonomiska politikens utformning och leda till en något stramare penningpolitik i flera OECD-länder.

För åren 1988 och 1989 görs bedömningen att den samlade BNP-tillväxten i OECD-området torde uppgå till ungefär 2 1/2 % båda åren, medan Västeuropa ligger kvar på en årlig tillväxt kring 2 %.

Tabell 2 Internationella förutsättningar

	1986	1987	1988	1989
<i>BNP, % per år</i>				
Förenta staterna	2,9	2 3/4	2 3/4	2 1/2
Japan	2,4	3 1/4	3 1/2	3 1/2
Förbundsrepubliken Tyskland	2,5	1 1/4	2	2
OECD totalt	2,8	2 1/2	2 1/2	2 1/2
<i>Nyckeltal</i>				
Konsumentpriser i OECD, % per år ¹	2,8	3 1/2	3 1/2	3 1/2
Arbetslöshet i OECD, nivå i %	8,3	8	8	8
Dollarkurs i kr.	7,13	6,41	6,38	6,38
Råoljepris, dollar per fat	15	18,7	19	19

¹ KPI, årsgenomsnitt.

Källor: OECD och finansdepartementet

I Förenta staterna väntas BNP-tillväxten i år och nästa år uppgå till mellan 2 1/2 och 3 % för att 1989 falla tillbaka till ca 2 1/2 %. Den gradvisa dämpningen av tillväxten under prognosperioden är bl. a. en konsekvens av att de positiva effekterna av den tidigare dollardeprecieringen successivt väntas ebba ut. Utsikterna för utvecklingen i *den japanska ekonomin* har förbättrats jämfört med bedömningen i den reviderade nationalbudgeten. En expansiv inriktning av finanspolitiken väntas leda till en uppgång i tillväxten, och BNP beräknas öka med inemot 3 1/2 % under prognosperioden. I Förbundsrepubliken Tyskland har förskjutningen från exportledd mot internt genererad efterfrågan hittills gått långsammare och mindre

smärtfritt än vad som tidigare väntats. BNP-tillväxten i genomsnitt för 1987 uppskattas till endast 1 1/4%. En viss ökning av BNP-tillväxten till ca 2% väntas för återstoden av prognosperioden.

Tillväxten i våra nordiska grannländer sammantagna bromsas upp kraftigt under 1987. Givet den förväntat fortsatt restriktiva ekonomiska politiken i Danmark och Norge förefaller det sannolikt med ytterligare dämpning av aktiviteten i dessa länder under kommande år. I Finland – där tillväxten sköt fart vid mitten av 1986 – ökar BNP förhållandevis kraftigt 1987. Uppskattningsvis kan de tre länderna sammantagna nå en tillväxt på 1% respektive 1 1/4% åren 1988 och 1989.

Råoljepriserna, som hittills under 1987 huvudsakligen rört sig mellan 17 och 19 dollar per fat, antas under prognosperioden förbli ungefär oförändrade på den nivå kring 19 dollar per fat som rådde i september 1987. Den rådande situationen med förhållandevis kraftig överproduktion jämfört med överenskomna produktionskvoter inom OPEC-området styrker en sådan bedömning. Självfallet kan dock ökad oro kring Persiska viken medverka till en press uppåt på oljepriserna.

Dollarkursen har sedan slutet av 1986 och fram till mitten av september fallit med ca 10% mot såväl D-mark som yen. I denna prognos görs det tekniska antagandet att den nu rådande dollarkursen på omkring 6,40 kronor per dollar förblir gällande under resten av prognosperioden.

Valutamarknaderna karakteriseras emellertid f. n. av osäkerhet och ett fortsatt kortsiktigt fall i dollarkursen kan inte uteslutas. Det förefaller dock sannolikt att fortsatta och intensifierade ansträngningar i så fall skulle göras för att undvika en dramatisk utveckling. Det grundläggande problemet i världsekonomin, de mycket stora betalningsobalanserna mellan de största ekonomierna, kvarstår emellertid. Hittills vidtagna åtgärder har ännu inte visat sig tillräckliga för att åstadkomma den erforderliga förskjutningen av tillväxten till andra delar av världsekonomin än Förenta staterna. Därmed kvarstår riskerna för att ett mer dramatiskt förlopp kan utlösas varvid dollarn faller, den amerikanska inflationen stiger och recessionstendenser gör sig gällande i världsekonomin.

Vad gäller ränteutvecklingen slutligen är f. n. realräntorna förhållandevis höga. Utrymmet för en allmän och varaktig sänkning av de nominella räntorna torde likväl vara begränsat, huvudsakligen mot bakgrund av de inflationsimpulser som börjar skönjas. Snarare finns risker för en uppgång i ränteläget utöver vad som redan ägt rum i Förenta staterna.

3 Utrikeshandel

Marknaden för den svenska exporten av bearbetade varor beräknas öka med drygt 3,5% under 1987. Det är en avsevärt lägre ökningstakt än under de närmast föregående åren. Den lägre marknadstillväxten förklaras främst av att såväl den norska som den danska importen – ca 20% av Sveriges export går till dessa länder – förutses sjunka med ett par procent i år. Även den viktiga amerikanska marknaden utvecklas svagt, främst som följd av att deprecieringen av den amerikanska dollarn förbättrat konkur-

renskraften för den amerikanska hemmamarknadsindustrin och därmed dragit ned importökningen. Förenata staterna är numera den största marknaden för svensk exportindustri.

Om man beaktar den svaga marknadsutvecklingen under första halvåret 1987, så har den svenska exporten av bearbetade varor utvecklats oväntat starkt. Enligt preliminära skattningar har den svenska industrins marknadsandelar ökat med drygt 2 procent jämfört med andra halvåret 1986. Trots att den svenska exportindustrins relativpriser fortsätter att stiga i år beräknas marknadsandelarna för året som helhet bli oförändrade jämfört med i fjol. Exporten av bearbetade varor beräknas därmed öka i takt med exportmarknadens tillväxt.

Tabell 3 Export och import av varor

	Miljarder kr. löpande priser 1986	Volymutveckling			Prisutveckling		
		1987	1988	1989	1987	1988	1989
<i>Varuexport</i>							
Bearbetade varor	218,0	3,7	4,6	5,5	2,6	2	2
Fartyg	5,3	-25	-25	0	4	4	4
Petroleumprodukter	6,8	27	-15	-2	-3	0	0
Övriga råvaror	35,0	1	1	1	4	4	4
Summa alt. 1	265,1	3,7	2,6	4,4	2,2	2,8	2,5
Bearbetade varor, alt. 2		3,7	3,4	2,1	2,6	3,5	4
Summa, alt. 2		3,7	1,5	1,6	2,2	4	4
<i>Varuimport</i>							
Bearbetade varor	175,6	9,5	5,0	5,6	2,8	2	2,5
Fartyg	2,2	0	-25	0	3	3	3
Petroleumprodukter	10,9	-32	30	-2	-7	3	0
Råolja	12,4	-6	6	-2	12	2	0
Övriga råvaror	21,2	3,5	1	2	-2	3	3
Summa alt. 1	232,2	4,0	5,6	4,0	4,1	1,6	2,8
Bearbetade varor, alt. 2		9,5	5,5	5,0	2,8	2,7	3,5
Summa, alt. 2		4,0	6,1	3,3	4,1	2,1	3,6

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

För såväl 1988 som 1989 förutses en något starkare marknadstillväxt, ca 4,5 % per år. Den något högre marknadstillväxten dessa år förklaras främst av att de nordiska länderna, trots en fortsatt svag tillväxt, inte beräknas ge ett negativt bidrag till marknadsutvecklingen för svensk exportindustri. I alternativ 1 förutses det svenska relativpriset falla med cirka 1/2 procent båda åren. För 1988 beräknas detta innebära oförändrade marknadsandelar, medan kapacitetsutbyggnaden inom industrin i kombination med ett fallande relativpris och förbättrat vinstläge förväntas medföra att marknadsandelarna ökar något 1989. I alternativ 2 beräknas fortsatt försämrade relativpriser medföra marknadsandelsförluster både 1988 och 1989.

Råvaruexporten beräknas öka med drygt 6 % 1987. Ökningen kan främst hänföras till att neddragningen av beredskapslagren medför att exporten av

petroleumprodukter ökar med drygt 25 procent. För 1988 kommer exporten av petroleumprodukter att återgå till en mer normal nivå, vilket innebär en minskning med ca 15 procent mellan 1987 och 1988. Detta i kombination med en fortsatt svag utveckling för exporten av övriga råvaror medför att den totala varuexporten ökar relativt långsamt 1988. Även för 1989 kan råvaruexporten förväntas utvecklas svagt. Skillnaden mellan alternativen när det gäller exporten av bearbetade varor innebär en betydligt bättre utveckling av den totala varuexporten 1989 i alternativ 1.

Tabell 4 Bytesbalans

Miljarder kr., löpande priser

	1986	1987	Alt. 1		Alt. 2	
			1988	1989	1988	1989
Export av varor	265,1	281,1	296,4	317,1	296,7	313,6
Import av varor	232,2	251,6	269,8	288,5	272,2	291,5
Korrigeringspost	-1,6	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7
Handelsbalans	31,3	27,8	25,0	26,9	22,8	20,4
Tjänster och transfereringar, netto	-22,7	-25,9	-28,5	-30,7	-28,9	-32,2
Bytesbalans	8,6	1,9	-3,5	-3,8	-6,1	-11,8

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet, riksbanken och finansdepartementet.

Den starka inhemska efterfrågan har inneburit en kraftig ökning av importen av bearbetade varor under första halvåret 1987. Främst är det importen av konsumtionsvaror och investeringsvaror som ökat kraftigt. För helåret 1987 beräknas importen av bearbetade varor öka med 9,5 procent, vilket innebär marknadsandelsförluster med 1,5 procent för den svenska hemmamarknadsindustrin. Med hänsyn till den starka efterfrågeutvecklingen, importens efterfrågeelasticitet och tidigare relativprisökning är andelsförlusten anmärkningsvärt låg. Neddragningen av beredskapslagren innebär att importen av råolja och petroleumprodukter förutses minska med nästan 20 procent 1987.

För 1988 väntas den inhemska efterfrågetillväxten avmattas främst som följd av att den privata varukonsumtionen och maskininvesteringarna inte ökar lika mycket som 1987. Marknadsandelsförlusterna förutses bli av samma storleksordning som i år. Råvaruimporten väntas öka kraftigt 1988 som följd av en uppdragning av oljeimporten efter den tillfälliga neddragningen 1987.

Skillnaden mellan alternativen i importens utveckling 1989 är relativt liten. En svagare efterfrågeutveckling i alternativ 2 dämpar i sig importtillväxten, men motverkas samtidigt av en försämrad konkurrenskraft och större marknadsandelsförluster också på hemmamarknaden.

Bytesbalansen beräknas ge ett överskott på ca 2 miljarder kr. 1987, vilket är 6,5 miljarder kr. mindre än under 1986. Såväl handelsbalansen som tjänste- och transfereringsnettot försämrats med drygt 3 miljarder kr. Försämringen av handelsbalansen kan helt hänföras till att handeln med

bearbetade varor beräknas ge ca 8 miljarder kr. mindre i överskott, vilket motverkas av att oljenotan förutses förbättras med ca 5 miljarder kr. Den försämrade tjänstebalansen kan främst hänföras till att underskottet i resevaluta ökar från 9 miljarder kr. 1986 till beräknade 11 miljarder kr. 1987.

Bytesbalansen väntas visa ett underskott på 4–6 miljarder kr. 1988. Detta beror främst på den fortsatt relativt starka utvecklingen av den inhemska efterfrågan, vilken beräknas medföra dels att importen av bearbetade varor särskilt i alternativ 2 stiger snabbare än exporten, dels att underskottet i resevaluta fortsätter att öka. Vidare beräknas nettoimporten av oljeprodukter öka med ca 5 miljarder kr. I alternativ 1 hejdas försvagningen av bytesbalansen under 1989 medan den fortsätter i alternativ 2.

4 Arbetsmarknaden

I den bedömning av arbetsmarknaden 1987 som gjordes i den reviderade nationalbudgeten i april fanns en viss osäkerhet beträffande den fortsatta utvecklingen under året, bl. a. om huruvida den nedgång av arbetslösheten som kunde noteras i början av året skulle visa sig tillfällig. Utvecklingen hittills i år bekräftar emellertid att läget på arbetsmarknaden har förbättrats jämfört med slutet av förra året och att arbetslösheten har fortsatt att sjunka även under loppet av 1987. Arbetslösheten har det senaste året minskat i stort sett i hela landet. Inte bara i Stockholmsområdet utan även i andra delar av södra Sverige är arbetslösheten nu förhållandevis låg.

Arbetskraftsundersökningarna tyder på att utbudet av arbetskraft hittills i år ökat långsammare än tidigare beräknat till följd av en oväntat svag utveckling av arbetskraftsdeltagandet, medan sysselsättningstillväxten ligger i linje med prognosen i april. För innevarande år som helhet förutses nu utbudet av arbetskraft öka med 18 000 personer och antalet sysselsatta med 29 000 personer, vilket skulle reducera arbetslösheten till 2,0% 1987. En metodomläggning i arbetskraftsundersökningarna gör emellertid att de registrerade förändringarna i arbetskraft och sysselsättning mellan 1986 och 1987 är förenade med stor osäkerhet. Detta gäller i ännu högre grad de sysselsättningsförändringar i olika sektorer, som redovisas i tabell 5.

Efterfrågan på arbetskraft är nu mycket stark. Nyanmälningen av lediga platser var första halvåret 1987 högre än vid samma period förra året. Ökningen avser såväl industri och byggnadsverksamhet som den privata och offentliga tjänstesektorn. Konjunkturinstitutets nyligen redovisade konjunkturbarometer för industrin visar en ökad brist på arbetskraft. Länsarbetsnämndernas nyligen avlämnade rapporter är påtagligt optimistiska om utvecklingen av arbetskraftsefterfrågan nästa år och påtalar ökade svårigheter att få tag i arbetskraft.

I prognoserna för 1988 och 1989 beräknas näringslivets produktions-tillväxt i alternativ 1 bli ungefär lika stor som 1987, medan den successivt avtar i alternativ 2. För näringslivet väntas detta i alternativ 1 medföra en ökning av antalet sysselsatta med 18–19 000 personer vardera året. Detta är något mindre än 1987 p. g. a. att byggsektorns expansion hämmas av brist på arbetskraft, medan industrisektorn och den privata tjänstesektorn

växer i ungefär oförändrad takt. Den långsammare produktionstillväxten i alternativ 2 väntas 1988 i första hand visa sig i en svagare produktivitetstillväxt, medan en skillnad i utvecklingen av antalet sysselsatta blir markant först 1989.

Kommunernas verksamhetsplaner för 1988 indikerar en sysselsättningsökning på 8–10 000 personer. Den högre löneökningstakten i alternativ 2 medför en snabbare kostnadsstegring för kommunerna, medan effekten på skatteintäkterna blir märkbar först senare år. Detta innebär att kommunernas utrymme för en expansion av sysselsättningen är mer begränsat i alternativ 2 jämfört med i alternativ 1. Denna effekt på den kommunala ekonomin av skillnader i löneökningstakt blir mer påtaglig 1989. Även för den statliga sektorn har den starkare kostnadsutvecklingen i alternativ 2 antagits inverka på sysselsättningen.

Sammantaget beräknas sysselsättningen öka med ca 30 000 personer per år i alternativ 1, medan ökningstakten blir betydligt måttligare i alternativ 2. Arbetskraftsdeltagandet väntas fortsätta att öka i alternativ 1. Prognosen förutsätter en viss känslighet i arbetskraftsdeltagandet för efterfrågan på arbetskraft, vilket gör att arbetskraften växer långsammare i alternativ 2. Prognosen för sysselsättning och arbetskraftsutbud medför att arbetslösheten i alternativ 1 väntas minska något. I alternativ 2 beräknas arbetslösheten minska svagt 1988, men sedan vända uppåt 1989. Det har därvid antagits att omfattningen på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ligger kvar på samma nivå som under 1987.

Tabell 5 Arbetsmarknad

Tusental personer i åldrarna 16–64 år

	Nivå 1986	Förändring från föregående år					
		1986	1987	Alt. 1		Alt. 2	
				1988	1989	1988	1989
Sysselsättning:							
Jord- och skogsbruk	179	-10	-7	-7	-7	-5	-5
Industri	1030	11	4	5	5	4	0
Byggnadsverksamhet	258	1	8	3	2	3	0
Privata tjänster	1476	29	18	18	18	16	11
Kommunal verksamhet	1121	0	8	11	13	8	8
Statlig verksamhet	205	-4	-2	-1	-1	-3	-4
Totalt¹	4272	29	29	29	30	23	10
Arbetskraften	4388	21	18	24	25	21	17
Arbetslöshet	98	-7	-11	-5	-5	-2	7
% av arbetskraften	2,2	2,2	2,0	1,8	1,7	1,9	2,1
Sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder²	53	-16	-10	0	0	0	0

¹ Inkl. sysselsatta där uppgift om sektortillhörighet saknas.

² Beredskapsarbete, ungdomslag och rekryteringstöd.

Källor: Statistiska centralbyrån (AKU) och finansdepartementet.

Hittills i år har konsumentpriserna, mätt som förändringen i konsumentprisindex (KPI) mellan december 1986 och augusti 1987, stigit med 3,4%. Inflationstakten, beräknad som förändringen i KPI under de senaste 12 månaderna, dvs. från augusti 1986 till augusti 1987, var 5,0%. Under återstoden av 1987 väntas inga kraftigare prisökningar äga rum. De bedömningar som nu kan göras tyder på att KPI under loppet av 1987, (dvs. från december 1986 till december 1987), stiger med 4,9%, se tabell 6.

Vid månadsskiftet januari–februari 1987 infördes allmänt prisstopp. Det har sedermera avvecklats i takt med att överenskommelser har träffats om den framtida prisutvecklingen. Prisstoppet omfattar för närvarande endast ca 5% av den privata konsumtionen. För de varu- och tjänsteområden som ej längre omfattas av prisstoppet gäller de prisöverenskommelser som slutits mellan branschorganisationer, marknadsledande företag och statens pris- och kartellnämnd. I de allra flesta fall gäller dessa prisöverenskommelser t. o. m. slutet av januari 1988.

Tabell 6 Konsumentpriser

Årlig procentuell förändring och bidrag därtill

	1986	1987	Alt. 1		Alt. 2	
			1988	1989	1988	1989
KPI dec.–dec.	3,2	4,9	2,9	2,5	5,4	5,2
Därav hänförs till:						
Importpriser	-1,0	0,8	0,5	0,5	0,6	0,6
Jordbrukspriser	0,2	0,5	0,2	0,2	0,3	0,4
Bostäder	0,7	1,1	1,2	0,7	1,6	1,3
Indirekta skatter	0,2	0,7	0,0	0,2	0,0	0,2
Diverse taxor	0,5	0,5	0,2	0,2	0,5	0,4
Övriga inhemska kostnader och vinstmarginaler	2,6	1,3	0,8	0,7	2,4	2,3
KPI, årsgenomsnitt	4,2	4,1	4,0	2,7	5,6	5,3
Implicitprisindex	4,7	4,7	3,8	2,2	5,3	4,9

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Någon entydig bild av löneutvecklingen i år finns inte ännu. De beräkningar som kan göras av lönernas förändringar på olika avtalsområden tyder på att timlönerna ökar med drygt 6% 1987. Detta gäller genomsnittet för samtliga löntagare och inkluderar en uppskattad löneglidning. Tillgängliga uppgifter om skatteunderlagets utveckling tyder dock på något högre ökningstal. Timlönkostnaden beräknas öka med ytterligare 1/2 procentenhet p. g. a. höjningar av lagstadgade och avtalade sociala avgifter.

För 1988 och 1989 har en beräkning gjorts avseende konsumentprisernas utveckling med utgångspunkt från de antaganden som ligger till grund för alternativ 1 och 2. Timlöneökningen antas vara 3% per år i alternativ 1 resp. 6% per år i alternativ 2. I det snarare alternativet tillkommer dessutom en timlönkostnadsökning på 0,9% 1988 p. g. a. beslutade höjningar av

lagstadgade sociala avgifter på 1,3 procentenheter. I båda alternativen antas vinstandelarna vara oförändrade.

Skillnaderna i löneutveckling mellan alternativen slår främst igenom i posten övriga inhemska kostnader, se tabell 6. Löneskillnaderna påverkar emellertid även den kostnadsutveckling som ligger till grund för prisutvecklingen när det gäller jordbrukspriser, bostadspriser och diverse taxor.

Vidare förutsätts en viss glidning nedåt av ränteläget i alternativ 1 och uppåt i alternativ 2. Skillnaden i räntenivå påverkar i första hand KPI via egnahemslån med rörlig ränta. På sikt påverkas också hyror samt via jordbruksförhandlingarna priserna på livsmedel som omfattas av jordbruksavtalet. I båda alternativen antas vissa höjningar av indirekta skatter äga rum under 1989. (Motsvarande förändringar har antagits när det gäller t. ex. vissa transfereringar till hushållen, se avsnitt 8).

Även importpriserna antas vara något högre i alternativ 2 än i alternativ 1, eftersom den högre inhemska prisnivån i alternativ 2 möjliggör för företag att ta ut högre priser på importvaror på den svenska marknaden.

I alternativ 1 beräknas prisökningarna under loppet av 1988 och 1989 uppgå till 2 1/2–3 % per år. I alternativ 2 beräknas prisökningarna bli högre av de skäl som redovisats ovan. Prisökningarna beräknas uppgå till drygt 5 % per år i alternativ 2.

6 Hushållens ekonomi och privat konsumtion

Den privata konsumtionen ökade med 5,2 % första halvåret 1987 jämfört med motsvarande period 1986. Särskilt stark ökning redovisas för bilinköp (+25 %) och övriga varaktiga varor (+11 %). Men även andra delar av den privata konsumtionen ökade relativt starkt. Statistik för juli och augusti visar på en fortsatt hög nivå för omsättningen inom detaljhandeln, vilken svarar för ungefär halva den privata konsumtionen. Ökningstakten för hushållens bilinköp har däremot avtagit sedan juni då bilaccisen höjdes.

Mellan andra halvåren 1986 och 1987 beräknas den privata konsumtionen öka med ca 3 %. Den lägre ökningstakten under andra halvåret 1987 förklaras främst av att konsumtionsnivån steg kraftigt mellan första och andra halvåren i fjol, vilket höjer utgångsnivån för jämförelsen och sänker ökningstalet. För helåret 1987 förutses därmed en konsumtionsökning med 4 %, vilket är en procentenhet mer än vad som beräknades i den reviderade nationalbudgeten.

Hushållens reallt disponibla inkomster beräknas öka med 2,5 % 1987. Det är något mer än vad som förväntades i den reviderade nationalbudgeten. Därvid har både löner och övriga inkomster räknats upp med 1 1/2 å 2 procentenheter, medan skatterna räknats upp med närmare 3 procentenheter. Prognosen över inkomster och konsumtion medför att sparkvoten väntas minska med 1,5 procentenheter jämfört med i fjol.

År 1988 beräknas de reallt disponibla inkomsterna öka med 1,2 % i alternativ 1 resp. 1,4 % i alternativ 2. För 1989 medför den högre inflations-takten och försvagningen av arbetsmarknaden i alternativ 2 att den reala inkomstökningen blir lägre än i alternativ 1. Denna utveckling med sämre

realinkomster vid högre nominell timlöneökning torde bli mer påtaglig åren efter 1989. Prognoserna bygger på de antaganden om löne- och prisutvecklingen som framgår av tidigare avsnitt. Dessutom har vissa bidragsnivåer 1989 kalkylmässigt anpassats till pris- och löneutvecklingen trots att någon formell indexkoppling inte föreligger. Beslutade förändringar av inkomstbeskattningen beräknas minska skatteinbetalningarna med drygt 4 miljarder kr. 1988 jämfört med en tillämpning av 1987 års skatteregler. För 1989 har beräkningstekniskt antagits att inkomstbeskattningen minskar med 3 miljarder kr.

Tabell 7 Hushållssektorns disponibla inkomster, konsumtion och sparande

	Miljarder kr.	Procentuell förändring					
				Alt. 1		Alt. 2	
		1986	1987	1988	1989	1988	1989
<i>Löpande priser</i>							
Lönesumma	400,0	9,4	8,5	3,8	4,0	6,8	6,6
Inkomstöverföringar från offentlig sektor	181,6	10,4	9,9	9,5	4,5	10,0	7,5
Övriga inkomster, netto	100,7	8,7	8,1	3,3	0,2	4,4	2,7
Direkta skatter, avgifter m. m.	203,7	11,6	12,4	5,7	3,7	8,5	7,2
Disponibel inkomst	478,6	8,7	7,3	5,1	3,5	6,8	5,9
<i>1980 års priser</i>							
Disponibel inkomst	289,8	3,8	2,5	1,2	1,3	1,4	1,0
Privat konsumtion	289,4	4,1	4,0	2,5	2,5	3,0	2,0
Sparkvot, nivå i %		0,2	-1,3	-2,6	-3,9	-2,9	-4,0

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Den privata konsumtionen väntas fortsätta att öka relativt kraftigt 1988. En ökning med 2,5 resp. 3% förutses i de båda alternativen. De reallt disponibla inkomsterna stiger i båda alternativen i lägre takt. Hushållens höga likviditet kombinerad med lättheten att låna pengar talar för en fortsatt nedgång i sparkvoten under prognosperioden. Det gör även hushållens positiva förväntningar om den egna ekonomins framtida utveckling och de värdestegringsvinster som har gjorts under senare år på både fastigheter och aktier. Även 1989 förutses den privata konsumtionen öka snabbare än de reallt disponibla inkomsterna.

I ett längre perspektiv finns dock skäl att förvänta en ökning av hushållssparandet: De nuvarande omfattande inköpen av kapitalvaror kan komma att minska i takt med att behoven att ersätta förslitna kapitalvaror har tillgodosetts; det reala sparandet i egna hem har under senare år sjunkit till en låg nivå, men är nu på väg att öka; liberaliseringen av kreditmarknaden i slutet av 1985 väntas under en övergångsperiod leda till en höjning av hushållens skuldsättning, men på längre sikt innebär upplåningen både ökade amorteringar och ränteutgifter, vilket dämpar konsumtionen; slutligen kan nämnas att en fortsatt hög realränta efter skatt på hushållens upplåning på sikt bör få genomslag i hushållens lånebeteende.

Utvecklingen för näringslivets investeringar 1987 ser ut att bli starkare än vad som förväntades i den reviderade nationalbudgeten. Detta kan tillskrivas återhämtningen i näringslivets maskininvesteringar sedan svackan 1986 samt de fortsatt ökande byggnadsinvesteringarna.

År 1988 förväntas präglas av liknande drag, dock med mindre dramatiska svängningar för sektorerna. Expansionen i näringslivets och myndigheternas maskininvesteringar samt spridningen av byggboomen från storstadsområdena till övriga landet väntas fortsätta. Investeringssökningen inom industrin bedöms bli nästan lika kraftig som i år, medan expansions-takten hos de statliga affärsverken väntas fortsätta avta, se tabell 8.

Tabell 8 Bruttoinvesteringar efter näringsgren

	Miljarder kr. löpande priser 1986	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser					
		1986	1987	1988	1989		
						Alt. 1	Alt. 2
Näringsliv	114,1	1,2	4,8	4,5	6,2	-0,1	
Industri	29,9	-2,1	12,0	10,0	13,5	-4,5	
Statliga affärsverk	15,0	16,7	7,5	4,7	3,6	2,1	
Övrigt näringsliv	69,2	-0,2	1,2	1,8	3,2	1,6	
Offentliga myndigheter	21,6	-4,2	-6,8	-2,6	0,5	0,6	
Permanent bostäder	35,6	-3,8	9,3	1,7	2,5	1,7	
Totalt inkl. diskrepans	171,3	-0,6	4,2	3,0	4,7	0,3	

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

För att minska överhettningstendenserna och bereda utrymme för ett ökat bostadsbyggande i storstadsområdena undantogs genom beslut i slutet av 1986 dessa områden från investeringsfondsfrisläppet för byggnader. Rambegränsningar infördes på byggandet utanför bostadssektorn respektive på statliga bostadslån till ombyggnad och hyresrabatter infördes som en produktionsstimulans. Minskningen i myndigheternas byggnadsinvesteringar, även utanför storstadsområdena, frigjorde också resurser för de övriga sektorerna. Dessa åtgärder har medfört en omfattande senareläggning av byggande, särskilt i Stockholmsområdet, och en minskning av antalet beslut om lån till ombyggnad av bostäder. De har sannolikt också spelat en roll för ökningen i nybyggandet av bostäder, vilken ligger bakom den prognosticerade ökningen för bostadsinvesteringar totalt. Fr. o. m. april 1988 utvidgas frisläppsstoppet till övriga landet utanför stödområdet, vilket beräknas hålla nere byggandet även utanför storstadsområdena. Medan de statliga myndigheternas byggnadsinvesteringar väntas dras ned ännu kraftigare än i år, bedöms minskningstakten för kommunerna avta som följd av att en del tidigare uppskjutna ombyggnadsprojekt genomförs.

De olika lönekostnadsalternativen väntas inte ge några nämnvärda utslag i skillnader i investeringsnivå 1988. Däremot torde ett andra års förmånlig nominell löne- och räntekostnadsutveckling (alt. 1) ha en mycket

positiv innebörd för kapacitetsutnyttjande och lönsamhet och medföra en fortsatt stark investeringsökning i näringslivet 1989. Likaså medför realin- komstökningar och fler arbetstillfällen ytterligare ökning i bostadsefter- frågan. Detta minskar också riskerna för att nyproducerade lägenheter inte kan hyras ut, vilket talar för ett fortsatt högt bostadsbyggande. Medan fortsatta ökning i myndigheternas maskininvesteringar väntas, torde ett undvikande av överhettningstendenser inom byggnadssektorn nödvändig- göra fortsatt återhållsamhet i myndigheternas byggnadsplaner respektive ombyggnaden av bostäder. I alternativ 2 förutses däremot en dämpning i både näringslivets investeringar och byggandet av nya bostäder 1989.

Lagren förutses minska med ca 5,5 miljarder kr. (1980 års priser) 1987 eller med lika mycket som 1986. Så gott som hela lagerneddragningen 1987 kan hänföras till betydande neddragningar av beredskapslagren av råolja och bränslen. För såväl 1988 som 1989 förutses lagerstockarna förbli ungefär oförändrade. För 1988 innebär detta ett positivt lagerromslag på nära 1 procent av BNP.

8 Offentlig sektor

Den offentliga sektorns finansiella sparande blir 1987 positivt för första gången på tio år. Mellan 1986 och 1987 beräknas en kraftig förbättring på ca 44 miljarder kr. äga rum. Det finansiella sparandet för hela den offentli- ga sektorn beräknas 1987 uppgå till ca 40 miljarder kr., vilket motsvarar ca 4 % av BNP. Detta är en nivå som gällde under första delen av 1970-talet.

Det är framför allt staten som har svarat för den kraftiga förbättringen. Statens finansiella sparande har vänts från ett underskott på drygt 20 miljarder kr. 1986 till ett beräknat överskott 1987 av nästan samma storlek. Även om engångsskatten på livförsäkringsbolagens förmögenheter (vilken beräknas ge 15,8 miljarder kr.) frånräknas, blir statens finansiella sparande positivt 1987.

Tabell 9 Offentlig sektor

	1986	1987	Alt. 1		Alt. 2	
			1988	1989	1988	1989
<i>Miljarder kr., löpande priser</i>						
Finansiellt sparande:						
Stat	-24,3	17,5	-0,6	-5,1	10,4	11,2
Socialförsäkring	23,7	26,1	21,1	18,8	25,7	23,5
Kommuner	-3,1	-3,5	-2,1	4,0	-5,8	-6,9
Offentlig sektor	-3,7	40,1	18,4	17,7	30,3	27,8
<i>Procentandel av BNP i löpande priser</i>						
Skattekvot	52,8	55,4	55,5	54,5	56,3	55,4
Utgiftsandel	64,0	62,4	62,9	61,8	62,9	62,4
Finansiellt sparande	-0,4	4,0	1,7	1,6	2,8	2,4

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket och finansdepartementet.

Statens budgetunderskott beräknas bli ca 8 miljarder kr. 1987. Jämfört med beräkningarna i den reviderade nationalbudgeten har budgetunderskottet minskat med 24 miljarder kr., varav ökade inkomster svarar för den största delen, 17 miljarder kr. Fyllnadsinbetalningarna av skatt har blivit väsentligt större (7,4 miljarder kr. mer) än vad riksrevisionsverket beräknade i underlaget till den reviderade nationalbudgeten. Vidare leder högre lönesumma och högre privat konsumtion till att skatteunderlaget ökar mer än vad som bedömdes i våras. Minskade utgifter bidrar också till det förbättrade budgetsaldot. Statens ränteutgifter bedöms nu ligga nästan 2 miljarder kr. lägre än i den reviderade nationalbudgeten. Även de statliga transfereringarna till företag bedöms nu ligga på en lägre nivå än i våras.

Nästa år beräknas det finansiella sparandet för hela den offentliga sektorn minska med ca 10 miljarder kr. i alternativ 2 med 6 % timlöneökning. I alternativ 1 blir det finansiella sparandet ytterligare ca 10 miljarder kr. lägre. Detta sammanhänger med att löntagarnas inkomstskatter och inkomsterna från arbetsgivaravgifter, vilka direkt bestäms av lönesummans utveckling, blir högre i alternativet med den högre löneökningen. Att det finansiella sparandet blir bättre i det högre lönealternativet är emellertid bara av tillfällig natur. På längre sikt blir förhållandet det omvända. Orsaken är att den högre löneökningstakten urholkar förutsättningarna för tillväxt, vilket medför lägre BNP-tillväxt och på sikt lägre skatteunderlag. År 1989 förutses en fortsatt minskning av det offentliga sparandet i båda alternativen.

Skillnaden mellan alternativen kommer också till uttryck i skattekvotens och utgiftsandelens storlek. I alternativet med 6 % löneökning ökar skattekvoten ytterligare 1988 till 56,3 % medan den i det andra alternativet i stort sett ligger kvar på 1987 års nivå. Differensen mellan skattekvoten i de båda alternativen ökar 1989 till 0,9 procentenheter. De offentliga utgifternas andel av BNP, som de senaste två åren sjunkit med sammanlagt närmare 3 %, beräknas ligga kvar på i stort sett samma nivå de närmaste två åren. Dock blir utgiftsandelen 1989 lägre i alternativ 1 än i alternativ 2.

Det finansiella sparandet i socialförsäkringssektorn motsvarar i stort sett uppbyggnaden av Allmänna Pensionsfonden. Efter en lång period av ökat sparande i AP-fonden förutses en minskning de närmaste två åren.

Kommunernas finansiella sparande har de senaste tre åren uppvisat ett underskott på ca 3 miljarder kr., motsvarande drygt 1 % av utgifterna. För 1988 och 1989 innebär alternativet med högre löneökningar ökande sparandeunderskott, medan i det andra alternativet sparandet förbättras och blir positivt 1989. Skillnaden mellan alternativen beror på att kommunernas skatteinkomster baseras på skatteunderlagen två år tidigare, vilket medför att skillnaden mellan inkomstutvecklingen i de båda alternativen blir relativt liten. Utgifterna ökar däremot väsentligt snabbare i det högre lönealternativet – nästan 60 % av kommunernas utgifter utgörs av löneutgifter. Dessa bedömningar rörande kommunernas framtida ekonomi får betraktas som preliminära i avvaktan på den kommunalekonomiska arbetsgruppens (KEA) beräkningar.

För beräkningarna av den offentliga sektorns inkomster och utgifter de närmaste två åren har vissa beräkningstekniska antaganden gjorts. Beräk-

ningarna utgår från de beslut statsmakterna har fattat. Därutöver har i alternativ 1 antagits att redan beslutade höjningar av arbetsgivaravgifterna 1988 neutraliseras genom en sänkning av den allmänna löneavgiften. Detta har dock inte antagits i alternativ 2. Några ytterligare höjningar av arbetsgivaravgifterna 1989 har inte inräknats i någondera alternativet. Däremot har schablonmässigt antagits att den statliga inkomstskatten sänks med 3 miljarder kr. 1989 och att vissa indirekta skatter (sprit, tobak m. m.) höjs med ca 1 miljard kr. 1989. Schablonmässigt har också antagits en ökning av vissa transfereringar som inte automatiskt följer prisutvecklingen med ca 1 miljard kr. i alternativ 1 och ca 2 miljarder kr. i alternativ 2 1989. Vidare har de offentliga myndigheternas konsumtionsutgifter räknats upp med en viss volymökning och den allmänna pris- och löneutvecklingen (dock har konsumtionsvolymen antagits utvecklas svagare i alternativ 2 med högre pris- och löneutveckling) och hänsyn har i viss mån tagits till förväntade men inte beslutade utgifter i tilläggsbudgetar m. m.

Innehåll

1 Sammanfattning	4
2 Internationell utveckling	7
3 Utrikeshandel	9
4 Arbetsmarknad	12
5 Priser och löner	14
6 Hushållens ekonomi och privat konsumtion	15
7 Investeringar	17
8 Offentlig sektor	18

Tabeller

1 Försörjningsbalans	4
2 Internationella förutsättningar	8
3 Export och import av varor	10
4 Bytesbalans	11
5 Arbetsmarknad	13
6 Konsumentpriser	14
7 Hushållens disponibla inkomster, konsumtion och sparande ..	16
8 Bruttoinvesteringar efter näringsgren	17
9 Offentlig sektor	18

